

МЕХАНІЗМ МОНІТОРИНГУ ПРОЦЕНТНОГО РИЗИКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ НИМ

У статті удосконалений механізм регулювання процентного ризику банку завдяки доповненню і розвитку основних принципів, цілей, завдань і методів організації його моніторингу.

Ключові слова: процентний ризик банку, управління процентним ризиком, моніторинг процентного ризику.

Постановка проблеми. Управління процентним ризиком має велике значення для ефективної роботи банку, оскільки процентний ризик має об'єктивний характер. На ринкові зміни процентної ставки окремий банк майже не впливає. Головними завданнями управління процентним ризиком є такі:

комплексна якісна та кількісна оцінка, виявлення ділянок підвищеного ризику;

аналіз прийнятності даного рівня ризику та розробка заходів щодо попередження і зниження ризику;

впровадження заходів щодо відшкодування збитків від ризику.

Отже, ефективне управління процентним ризиком повинне здійснюватися за етапами, наведеними на рис. 1.

Невід'ємною складовою управління процентним ризиком є моніторинг, який передбачає розробку та реалізацію процедур контролю над ризиками поточних позицій, оцінювання та контроль ризиків та ризик-менеджменту, переоцінку ризиків та розробку коригуючих антиризикових заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система моніторингу як найважливіша складова управління банківськими ризиками практично не розкрита в літературі. У працях О.О. Оконської, Т.В. Корнієнко, І.І. Ткача, І.В. Бушуєвої, С.В. Кудряшова, К.В. Уварова досліджуються лише окремі питання організації моніторингу окремих видів ризику.

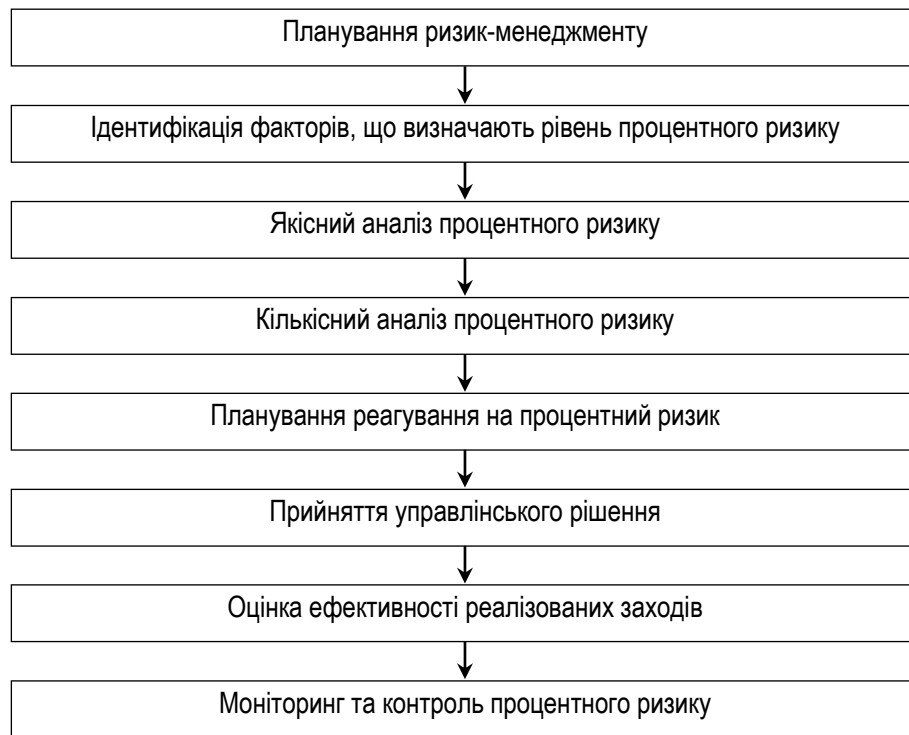

Рис. 1. Етапи управління процентним ризиком банку

В існуючій банківській практиці найчастіше використовуються тільки елементи моніторингу. При цьому не виконуються принципи моніторингу, не визначена система критеріїв моніторингу ризику, що робить його малоефективним.

Система моніторингу ризиків в цілому та процентного зокрема має цілком визначену мету, алгоритм функціонування, принципи побудови, критерії оцінки, методи і технології. Тому доцільною є розробка як теоретичних, так і прикладних аспектів створення та функціонування системи моніторингу процентного ризику банку.

Мета статті. Враховуючи викладене, актуальною є розробка теоретичних і науково-методичних підходів до формування механізму моніторингу процентного ризику у вигляді найважливішої функції управління ним.

Виклад основного матеріалу. Термін “моніторинг” для позначення цілеспрямованого спостереження за одним або більш об’єктами певної системи в просторі і часі з’явився тільки у ХХ ст., хоча цілі, принципи і методи моніторингу використовувалися з тих пір, як у практику ввійшов термін “управління”.

Моніторинг являє собою досить складне й неоднозначне явище. Він може використовуватися для різних цілей та в різних масштабах, але при цьому мати спільні риси.

Аналіз визначення поняття “моніторинг” у наукових джерелах дає підставу для висновку про те, що чітко визначеного й однозначного трактування цієї категорії не існує. Це пов’язано в першу чергу з тим, що моніторинг належить як до наукової, так і до практичної сфери діяльності.

Він може розглядатися як засіб дослідження реальності і як засіб, який забезпечує управління своєчасною та якісною інформацією. Найбільш поширене визначення цього поняття у словниках таке: “Це постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням – спостереження, оцінювання й прогнозування стану довкілля у зв’язку з діяльністю людини” [2].

На думку В.К. Галіцина, моніторинг – це безупинне спостереження за економічними (або будь-якими іншими) об’єктами, аналіз їх діяльності як складова частина управління. Отже, у широкому розумінні моніторинг є функція управління (теж у широкомурозумінні) [3].

На думку С.В. Устинко, моніторинг – це систематичний збір та інформації, яка може бути використана для покращення прийняття рішень, а також опосередковано для інформування суспільства або прямо як інструмент зворотного зв’язку з метою реалізації проектів оцінки програм та розробки політики [5].

Моніторинг – це комплексна система спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан економічного об’єкта, яка дає оцінку і прогнозує його зміни, розробляє обґрунтовані рекомендації щодо прийняття управлінських рішень [1].

Як зазначає Д.Е. Плісецький, моніторинг – це спеціально організоване, систематичне спостереження за станом об’єктів, явищ, процесів з метою їх оцінки, контролю або прогнозу [4].

Як видно з цих визначень, моніторинг не обмежується лише спостереженням за функціонуванням певного об’єкта, але є ефективною координуючою системою забезпечення взаємозв’язку між формуванням інформаційної бази, ідентифікацією та оцінкою стану певного об’єкта і прийняттям відповідних управлінських рішень.

Роботи науковців, які досліджували моніторинг у сфері управління різноманітними об’єктами, дають підставу для такого визначення:

“Моніторинг процентного ризику – це: інформаційна система, яка постійно поповнюється завдяки безупинності (системності) відстеження. Це процес цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення оцінки, аналізу та підготовки ефективних рішень у сфері управління процентним ризиком; система відстеження відповідності рівня процентного ризику критеріям, встановленим політикою банку. Таким чином забезпечується реалізація, перевірка та перегляд цілей управління процентним ризиком; координуюча система забезпечення зв’язку між формуванням інформаційної бази, ідентифікацією, оцінкою, контролем і регулюванням процентного ризику банку.

Отже, моніторинг процентного ризику за сутністю – це інформаційна система, за процесом – створення умов для прийняття управлінського рішення,

за результативністю – технологія оцінки фактичного рівня процентного ризику, його регулювання та прогнозування подальших змін.

З організаційної точки зору моніторинг процентного ризику банку є системою з певним набором елементів, а саме: мета, об'єкт, суб'єкт і механізм.

Мета моніторингу процентного ризику полягає у визначенні прогнозного значення процентного ризику через інформаційно-аналітичне забезпечення та прийнятті адекватних управлінських рішень учасниками процесу ризик-менеджменту, спрямованих на узгодження дій та відносин між ними для досягнення запланованого співвідношення “дохідність-ризик”.

Об'єктом моніторингу процентного ризику є:

- 1) зміни ринкових процентних ставок;
- 2) зміни форми кривої прибутковості;
- 3) процентна позиція банку – масштабна величина, що відображає стан активів і пасивів банку щодо процентного ризику, яка може бути визначена в абсолютних величинах (грошова сума) або відносних величинах (по відношенню до власного капіталу або активів). За джерелом виникнення процентна позиція може належати до одного з трьох типів:

стратегічна позиція, що формується в результаті трансформації короткострокових пасивів у довгострокові активи;

тактична позиція як наслідок залучення і розміщення коштів на ринках міжбанківських кредитів, цінних паперів і похідних;

торгова позиція, що формується в результаті спекулятивних операцій на грошових ринках з надкороткостроковими високоліквідними фінансовими інструментами.

Суб'єкти моніторингу процентного ризику визначаються загальною системою ризик-менеджменту в банку. В узагальненому вигляді їх характеристика наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл функцій моніторингу у рамках організаційної структури системи управління процентним ризиком банку

Суб'єкт управління	Функції в системі моніторингу процентного ризику
Спостережна рада	Визначення стратегічних орієнтирів у сфері управління процентним ризиком, що підлягають моніторингу
Правління	Забезпечення стратегічного моніторингу процентного ризику банку
Комітет з управління активами і пасивами (КУАП)	Моніторинг реалізації стратегії банку, оцінка тенденцій основних показників діяльності, розгляд відповідних положень і лімітів, оцінка позиції щодо прийнятих ризиків, вибір засобів хеджування, підготовка висновків для правління банку, директив та наказів підпорядкованим підрозділам
Казначейство	Регулювання процентного ризику, додержання лімітів, затверджених КУАП, встановлення базових процентних ставок для децентралізованих структур, короткострокові дилерські операції, дослідження ринку, фінансовий інжиніринг для VIP клієнтів

Підрозділ ризик-менеджменту	Оцінка та аналіз ризиків, розробка методики оцінки ризиків, ідентифікація і моніторинг порушення лімітів, винесення рекомендацій правлінню щодо подальшої тактики роботи з ризиками
Фінансово-аналітична служба	Збір, фіксація, обробка та систематизація первинної інформації, аналіз, структурування, формування звітів
Інформаційний відділ	Інформаційна підтримка управління процентним ризиком, створення і супровід програмного забезпечення
Служба внутрішнього контролю	Оцінка якості та ефективності управління процентним ризиком

Механізм моніторингу процентного ризику наведений на рис. 2.

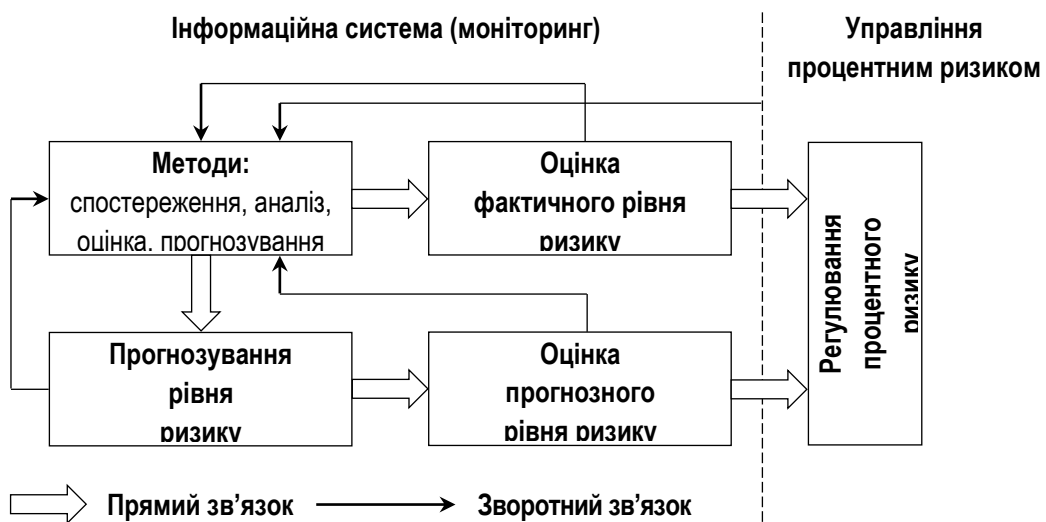

Рис. 2. механізм моніторингу процентного ризику банку

Важливою складовою механізму моніторингу процентного ризику банку виступає підсистема забезпечення, що включає такі блоки:

1. Технічне забезпечення: програмне забезпечення; засоби передачі даних; засоби захисту інформації; системи управління базами даних.
2. Інформаційне забезпечення: інформація із зовнішніх джерел (показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни; показники розвитку банківської системи; показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку); внутрішня інформація, що складається з обов'язкової, яка необхідна для звітування банку перед регулюючими органами, та управлінської, яка формується банком самостійно.
3. Нормативне забезпечення: зовнішнє: система законодавчих і нормативних актів, що визначають вимоги до функціонування системи ризик-менеджменту в банку; внутрішнє: система внутрішніх банківських політик, положень та процедур, що регламентують процес управління процентним ризиком.

Висновки. У даній статті уніфікований механізм регулювання процентного ризику банку завдяки доповненню і розвитку основних принципів, цілей, завдань і методів організації діяльності з моніторингу процентного ризику банків України.

Список літератури

1. Едрінова, В. Н. Система показателів моніторингу стійкості регіональної фінансової системи [Текст] / В. Н. Едрінова, А. А. Кавинов // Фінанси і кредит. – 2005. – № 19. – С. 4–12.
2. Колесніков, Г. О. Менеджерський словник [Текст] : словник / Г. О. Колесніков. – К. : Професіонал, 2007. – 288 с.
3. Галіцин, В. К. Моделі та технології систем моніторингу в економіці [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: спец. 08.03.02 / Галіцин Володимир Костянтинівич. – К. : Київ. нац. екон. ун-т, 2001. – 31 с.
4. Плисецький, Д. Е. Система моніторингу фінансового сектора економіки [Текст] / Д. Е. Плисецький // Банківське дело. – 2004. – № 9 – С. 6–11.
5. Устенко, С. В. Використання моніторингу і контролінгу при реалізації рейтингового управління економічним об'єктом [Текст] / С. В. Устенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 11. – С. 101–107.

Summary

In the article the improved mechanism of adjusting of percent risk of bank is due to addition and development of basic principles, aims, tasks and methods of organization of his monitoring.

Отримано 16.12.2008

Пожар, О.М. Механізм моніторингу процентного ризику в системі управління ним / О.М. Пожар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць.- Суми: УАБС НБУ, 2009.- Т. 24.- С. 334-340.